

מוניטין משרד עורכי דין ושווי – צילום מצב יוני 2012

רקע

הסוגיה "האם למשרד עורכי דין או עורכי פטנטים מוניטין מעבר למוניטין השותפים?" מזינה עשרות הליכים ו/או סכסוכים במשרדים, אשר בהם בין שניים ועד עשרות שותפים, מבתי המשפט השונים ועד בוררות אינטימיות מסכסוכים אזרחיים ועד הליכים פליליים מול רשויות המס. רק על שולחננו מונחות מידי חודש יותר מעשר בקשות לחוות דעת, גישורים או בוררות אשר עניינן, באופן ישיר או עקיף, הינו שאלת קיומו ושווי של מוניטין המשרד. הללו יכול שיהיו בין השותפים לבין עצמם, בין השותפים לשותפים פורשים, בין רשויות המס לנישומים ואף בין שותפים לצדדים שלישיים ובפרט שארים, גרושים/גרושות של שותפים וכיו"ב. מהצד האחר עשרות עסקאות בשנה של העברה ורכישה של משרדים, מסיבות שונות כגון יציאה לשיפוט, למשרה ציבורית או לעסקים או חו"ח נבצרות או מוות, או הסכמי השותפות הנערכים במשרדים, כל הללו, מעלים על סדר היום את שאלת מוניטין משרד עורכי דין ושווי.

בית המשפט העליון שולל את העמדה לפיה: מוניטין לפירמה קיים רק בפירמות בודדות

בשני עניינים שונים התגלגלה לאחרונה הסוגיה לפתחו של בית המשפט העליון על דרך ערעור על פסיקותיו של בית המשפט המחוזי בתל אביב. זאת בעניין עו"ד אמנון רפאל בתביעה מול שותפיו לשעבר בהליך המתנהל שנים רבות (להלן: "עניין אמנון רפאל") והן בעניין עו"ד אבי גרא מול שותפו לשעבר עו"ד גיוש רוזנצוויג (להלן: "עניין גרא").

הן בשל העובדה שאין אנו נוטים להתייחס לנסיבות ועובדות תיקים משפטיים מסוימים ובפרט מכיוון שבאחד ההליכים הנ"ל נתנה על ידינו חוות דעת עקרונית בשאלת קיומו של מוניטין, אמנע מלהתייחס לגופם של ההליכים ורק אציין כי בית המשפט העליון דחה את שני הערעורים. המעוניינים בפסקי הדין יפנו אלינו או יאתרו את: ע"א 1228/11 דר' אמנון רפאל נ' אשר רבינוביץ ואח' וע"א 1746/11 עו"ד אבי גרא נ' דר' יהושע רוזנצוויג.

גם בעניין אמנון רפאל וגם בעניין גרא, למרות שנקרתה לפני בית המשפט העליון הזדמנות לטפל באופן שורשי ויסודי, בשאלה החשובה של מוניטין משרד עורכי דין ושווי, המזינה כל כך הרבה סכסוכים, או לפחות להניח תשתית ונדבכים נוספים בדיון בעניין זה, הוא לא עשה כן.

יחד עם זאת המעיין היטב בשני פסקי הדין מוצא שלמרות פסיקתו הספציפית ודחיית הערעורים הנ"ל, מבין בית המשפט העליון שהסוגיה אינה סדורה כלל ועיקר. זאת נלמד, בין השאר, מדבריו של כבוד השופט אליקים רובינשטיין בעניין אמנון רפאל הסובר כי: "המשך פיתוחה של הקביעה העקרונית באשר למוניטין יבוא בפיתוח פסיקתי הדרגתי". וכן מדבריו של כבוד השופט סולברג בעניין גרא כמצוטט מטה.

עוד ניתן ללמוד באופן מובהק שדעתו של בית המשפט העליון לא נוחה מקביעותיו הנחרצות של בית המשפט המחוזי לפיהן, לכאורה, למעט פירמות בודדות וותיקות אין למשרד עורכי דין מוניטין מעבר למוניטין של השותפים. בעניין גרא כבוד השופט סולברג קובע: "יש להסתייג מהאמירה של בית המשפט המחוזי לפיה רק במקרים נדירים יש מוניטין נפרד לפירמות עורכי דין. לשיטתי שאלת המוניטין היא תלויה נסיבות. אין צורך בתיק זה לקבוע מסמרות בשאלה העקרונית האמורה. הניסיון המצטבר בתיקים כגון דא ילמד מהו היקף הפירמות שישי להן מוניטין ומהו היקף הפירמות בהן המוניטין שייך לשותפיהן. אין לצאת מהנחה, שלא הוכחה, כי מדובר במקרים נדירים או חריגים."

בכך אם כן שולל בית המשפט העליון את עמדתו הנחרצת של בית המשפט המחוזי ומותיר את הדין ובירור הסוגיה בדבר קיומו של מוניטין לנסיבות של כל מקרה ומקרה ולפסיקה עתידית ובכך מבטיח לנו שנים רבות ועשרות סכסוכים אשר שיוכרעו כל אחד על פי המקרה.

ובכל זאת האם יש לפירמה מוניטין מעבר למוניטין השותפים?

העוסקים בשאלה מוניטין של משרד עורכי דין/עורכי פטנטים, לעיתים, אינם מבחינים בין שתי שאלות משנה: האחת, האם קיים מוניטין מעבר למוניטין השותפים? והשנייה, מהו שוויו של מוניטין זה? נעסוק בתשובה לשאלה הראשונה. המענה לשאלה השנייה מורכב מפרמטרים רבים ומשתנה בין שותפות אחת לחברתה ועניין לחוות דעת ספציפיות. ראה בעניין זה באתר הבית שלנו בכתובת www.glawbal.com (בתיקיית הפרסומים), מאמרים בנושא הערכת שווי של משרדי עורכי דין. רק נדגיש שזה מכבר, התפכחו שותפויות רבות, מהערכת שווי המוניטין שלהן במכפילים גבוהים שאינם מקובלים בעולם ובלתי אפשריים בישום בעת פרישה, יציאה, העברה או פירוק השותפות.

באשר לשאלה הראשונה וכפי שאמרנו וכתבנו פעמים רבות בעבר, גם אנו סוברים שהקביעה הנחרצת של בית המשפט המחוזי, שהייתה ההלכה המנחה עד פסיקתו של בית המשפט העליון בשבוע שעבר, הינה שגויה ואינה עולה בקנה אחד עם המציאות המשפטית והכלכלית של סוגיית מוניטין השותפות. זאת, בין היתר, מן הנימוקים הבאים:

1. אמנם ישנן שותפויות קטנות, המטפלות בשירותים מאוד מזדמנים ו/או של משקי בית אשר המוניטין שלהן אינו אלא מצרפיות של המוניטין האישי של השותפים. אך משלב מסוים בחייה של השותפות, בשל היכולת למשוך אליה לקוחות, בשל גודלה היחסי, מיצובה, דרכי ההתקשרות אליה, הניסיון המשותף של שותפיו, הגיוון והגיבוי ההדדי בין השותפים, השירות של נותני השירות בארגון (ולאו דווקא השותפים) וכד'. כל הללו בונים סביב השותפים מעטפת של מיצוב ומוניטין מעבר למוניטין האישי של השותפים.
2. הדיון, הספרות המקצועית והפסיקה הישראלית מבחינים באופן ברור בין המוניטין הקיים לנותן שירות באופן אישי לבין המוניטין של עסקו. יתרה מכך, הפסיקה בארץ התייחסה, בסדרה של פסקי דין, באופן ספציפי לנותני שירות כגון עורכי דין ורואי חשבון וקבעה כי לשותפויות אלו יש מוניטין, העומד כנכס בפני עצמו.
3. בארה"ב, ברור שלמשרד עורכי דין ואפילו משרד של אדם אחד יש למוניטין שווי בנפרד משווי וערכו של המוניטין של בעלי המשרד. במסגרת כך לדוגמא, המשרד נרכש במכפילים מקום בו בעלי המשרד אינו ממשיך לעבוד בו כלל. אף נקבעים כללים ברורים על ידי לשכות עורכי הדין, לגבי העברה ורכישה של משרדי עורכי דין והערך הניתן להם. ראה לדוגמא: **ABA rules – Rule 1.17 Sale of Law Practice**
4. רפורמות באוסטרליה ואנגליה אשר הונהגו (לדוגמא: **Clementi Reforms**) המאפשרות למשרדי עורכי דין לצרף משקיעים שאינם עורכי דין ואף להנפיק עצמם לציבור, ממחישות כי למשרד עורכי דין ערך מוניטין העולה על המוניטין של שותפיו.
5. בהתנהלותם השוטפת של שותפויות בסקטור עורכי הדין בישראל, בעת מכירה ו/או פרישה ו/או מיזוג של שותפות אנו רואים כי ניתן ערך לשווייה של השותפות מעבר למוניטין השותפים. עיתים מועברת פעילות גם מבלי שבעלי המשרד ימשיכו בפעילות.
6. כך גם בהסכמי שותפים רבים הנהוגים בשותפויות בישראל, גם אם אין השותפים נוקבים במינוח "מוניטין", רואים הללו חובה לעצמם לטפל במקרים בהם שותף יפרוש או יורש (לרבות בעת מוות/אובדן כושר מוחלט) ובמסגרת כך להסדיר את מערך זכויותיו לרבות, במקרים רבים, תשלומים המבטאים את חלקו במוניטין (גם אם אין הם תמיד מכנים זאת כך).
7. גם מקום בו אין הסכמות בכתב או בעל פה, מוצאים אנו ששותפויות נוטות לשלם לשותפים פורשים/מופרשים (או בעת מוות/אובדן כושר מוחלט) תשלום עודף מעבר לחלק במזומנים, רכוש קבוע או תשלומים עתידיים. גם אם אינן בהכרח קוראות לכך מוניטין, במקרים רבים זו כוונתן.
8. מחוות דעת רבות לבית המשפט, בוררות או גישורים רבים עולה כי במרביתם המכריע של הסכסוכים בין שותפים נמצא כי משולמים תשלומים לשותפים פורשים המהווים ערך המבוסס על חלקם במוניטין השותפות. ערך המכפיל משתנה כמובן ממקרה למקרה.

עורך דין זלמנוביץ דודי, מנכ"ל GLawBAL המתמחה ביעוץ, בשיפור ביצועים, בבוררות, בגישורים בהערכות שווי ובהשמה בסקטור המשפטי. המעוניין לעיין במאמרים ובשירותי החברה אנא פנה ל: www.glawbal.com